

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเชื่อเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างมาก โดยเฉพาะสังคมในอดีตที่เชื่อในอำนาจเหนือมนุษย์และธรรมชาติ ซึ่งถูกตีความไปอย่างหลากหลายตามความคิดและการจินตนาการของคนในแต่ละสังคม ส่งผลให้ความเชื่อเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตและสังคมในหลายด้าน สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดก็คือ ความเชื่อได้กลายเป็นพลังที่สร้างความเชื่อมั่นให้แก่มนุษย์ในการดำเนินชีวิต รวมถึงได้ก่อให้เกิดค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมที่เป็นบรรทัดฐานของสังคมด้วย

สังคมไทยเป็นอีกสังคมหนึ่งที่มีความหลากหลายของความเชื่อ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังที่ผู้วิจัยสนใจจะทำการศึกษาคือ ความเชื่อเรื่องยันต์ที่ปรากฏในวัตถุมงคลต่าง ๆ เช่น ผ้ายันต์ ผ้าประเจียด ตะกรุด พระเครื่อง รวมถึงยันต์ที่สักตามร่างกาย ซึ่งมีการเรียนรู้และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

คนส่วนใหญ่ในปัจจุบันมักมองเรื่องยันต์ทั้งที่ปรากฏในวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลัง และยันต์ที่สักตามร่างกายว่าเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ที่เชื่อกันว่ามีอำนาจในหลายด้าน เช่น เมตตามหานิยม คงกระพันชาตรี แคล้วคลาด มหาอุด ป้องกันภัย อันตราย ภูต ผี ปีศาจ รวมถึงบันดาลให้ผู้ที่เป็นผู้ประสบกับเรื่องที่ปรารถนาได้ แต่จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า ยันต์นั้นไม่ใช่เป็นเรื่องของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ในลักษณะของไสยศาสตร์ไปทั้งหมด ในแง่หนึ่งยันต์เป็นเครื่องมือสื่อสัญลักษณ์ หมายถึง สิ่งที่ใช้เป็นเครื่องหมายแทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาทั้ง พระพุทธเจ้า หลักธรรมคำสอน พุทธสาวก คัมภีร์ พิธีกรรม ศาสนวัตถุ และเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ดังนั้นจึงอาจกล่าวสรุปได้ว่ายันต์เป็นสื่อการเรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่เกิดจากภูมิปัญญาของพระโบราณจารย์ไทย แต่ปัจจุบันคนส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาในประเด็นนี้ ส่งผลให้คนเหล่านั้นมีความเชื่อและทัศนคติต่อยันต์ไทยในเชิงไสยศาสตร์ไปทั้งหมด

อีกเรื่องหนึ่งให้เห็นว่าเป็นปัญหาก็คือการถ่ายทอด การเรียนรู้ ตลอดจนกระทำการสื่อสารความเชื่อเรื่องยันต์และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์ มักออกมาในแง่ของอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ความขลัง และความศักดิ์สิทธิ์ ยิ่งไปกว่านั้น ยันต์ที่ปรากฏในวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลังต่าง ๆ ได้ถูกนำมาเป็นจุดขายด้วยการโฆษณาถึงอำนาจของยันต์และวัตถุมงคลเพื่อนำมาจิตใจให้คนศรัทธา

และมาเข้ายันต์หรือวัตถุมงคลรุ่นนั้นไปบูชา กลายเป็นเรื่องของการค้าวัตถุมงคลความเชื่อที่อาจส่งผลกระทบต่อพุทธศาสนาโดยรวมได้ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการยึดติดในวัตถุมงคลที่ส่งผลให้ผู้ศรัทธาไม่เข้าถึงแก่นแท้ของพุทธธรรมตามที่นักวิชาการและนักวิจัยหลายท่านได้ลงความเห็นไว้อย่างสอดคล้องกัน เห็นได้จากงานวิจัยของพระมหามนตรี วสุโลก (ป้อมสุช) (๒๕๔๒ : ๑๒๐) เรื่องอิทธิพลของวัตถุมงคลต่อสังคมไทยที่พบว่า วัตถุมงคลมีผลทำให้คนเห็นห่างจากหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาไปทุกที และไม่สามารถนำกลับมาหาแก่นของพุทธธรรมได้อีก

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญและปัญหาตามที่กล่าวมา จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่ศึกษาสัญลักษณ์ที่ปรากฏในยันต์ไทยชนิดต่าง ๆ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาของพระโบราณจารย์ของไทยที่นำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามาผนวกหรือประยุกต์ใช้ในยันต์อันเป็นเป็นกุศโลบายให้ผู้ศรัทธาได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนา และใช้เป็นแนวทางในการควบคุมจิตใจ พฤติกรรมของตนเอง หากแต่เมื่อวันเวลาล่วงเลยไปนานเข้า ภูมิปัญญาของโบราณจารย์ที่แสดงไว้ผ่านยันต์ได้เลือนหายไป เหลือแต่ความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่นับวันจะมีมากขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการศึกษาเพื่อรื้อฟื้นภูมิปัญญาแห่งสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ และนำมาเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความหมาย พัฒนาการ และรูปแบบของยันต์ไทยที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ และภาวะทางสังคม
๒. เพื่อศึกษาสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย
๓. เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ และการใช้สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยของประชาชนทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

๑. **ด้านเอกสาร** ได้แก่ ตำราหรือหนังสือที่เกี่ยวกับยันต์ไทยภาคกลาง เนื่องจากยันต์มีความหลากหลายไปตามคติของอาจารย์แต่ละท่าน แต่ละสำนัก และมีจำนวนมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดตำรายันต์ที่จะศึกษาเป็นหลักไว้ ๓ เล่ม คือตำราเพชรรัตนมหายันต์ ๑๐๘ ตำรา ๑๐๘ ยันต์ ฉบับพิสดารของอุระคินทร์ วิริยะบูรณะ และตำราประชุมมหายันต์ ๑๐๘ ของเทพย์ สาริกบุตร
- สาเหตุที่กำหนดเอาตำรายันต์ของอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นหลักในการศึกษา เพราะอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องยันต์อย่างมาก และยันต์ที่อาจารย์รวบรวมมาไว้ในตำราของท่านมาจากคัมภีร์โบราณที่จารึกไว้ในใบลานหรือสมุดข่อยทั้งที่เป็นอักษรไทยและอักษรขอมที่มีอายุเป็นพันปี ประกอบกับอาจารย์อุระคินทร์ วิริยะบูรณะเป็นผู้ช่วยฝ่ายพิธีพราหมณ์

และตำรายันต์ของท่านได้รับการตรวจชำระโดยพระราชครูวามเทพมุนี ประมุขของพรหมณาจารย์ แห่งประเทศไทย ส่วนอาจารย์เทพย์ สาริกบุตรเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านไสยศาสตร์และ โหราศาสตร์มากท่านหนึ่ง ซึ่งท่านได้ศึกษาเรื่องนี้มาเป็นเวลานาน และได้รวบรวมยันต์ต่าง ๆ จาก คัมภีร์โบราณ เช่น พระคัมภีร์วิษณุประภาและพระตำรับพิชัยสงคราม เป็นต้น ที่จารึกไว้ในสมุดข่อย ซึ่งคัมภีร์เหล่านั้นมีอายุไม่ต่ำกว่าศตวรรษขึ้นไป ที่สำคัญยันต์ที่อาจารย์ทั้งสองนำมาเขียนไว้ใน ตำรายันต์ของท่านเป็นยันต์ที่ได้รับความนิยมและใช้กันอย่างแพร่หลายในหมู่อาจารย์ทั้งที่เป็น พระภิกษุและฆราวาสในสำนักต่าง ๆ ของประเทศไทย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยถือว่า ตำรายันต์ทั้ง ๓ เล่มเป็นตัวแทนของยันต์ทั้งหมด นอกจากนี้ ยังมีตำรายันต์ หนังสือ และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับยันต์อีกหลายเรื่องที่จะศึกษา เพิ่มเติมเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ถึงสัญลักษณ์ที่สื่อเรื่องราวในพุทธศาสนาอันเป็นภูมิปัญญา ของโบราณจารย์ที่ได้สืบทอดต่อกันมาให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าควรแก่การศึกษา และอนุรักษ์ไว้อีกหนึ่งเรื่องหนึ่ง

๒. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุ และ ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยแยกเป็นกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา ๒ กลุ่ม คือ

๒.๑ **กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ** หมายถึง กลุ่มคนที่มีความรู้เรื่องยันต์เป็นอย่างดี ทั้งที่เป็นผู้เขียนยันต์ ลงยันต์ สักยันต์ และผู้ที่ศึกษาเรื่องยันต์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษา เชิงลึกด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ชัดเจน จำนวน ๖ รูป/คน แยกเป็น

๒.๑.๑ พระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง เป็นที่เคารพและนับถือของคนทั่วไปทั้งใน ประเทศและต่างประเทศ ซึ่งได้นำองค์ความรู้เรื่องยันต์มาใช้ทำผ้ายันต์และสร้างวัตถุมงคลจำนวน ๒ รูป ได้แก่ **พระราชพัฒนโสภณ** (หลวงพ่อดนตรีวิญญู ญาณวิโร) วัดทุ่งเศรษฐี แขวงดอกไม้ เขต ประเวศ กรุงเทพมหานคร และ**พระครูสิริธรรมรัต** (หลวงปู่หล้า สิริธโร) อายุ ๘๒ ปี วัดสามัคคี ธรรม ถนนลาดพร้าว ๖๔ เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

๒.๑.๒ อาจารย์ที่สักยันต์ จำนวน ๒ รูป/คน แยกเป็นพระภิกษุ ๑ รูป และ ฆราวาส ๑ คน ได้แก่ **พระครูวินัยธร** (หลวงปู่หลุย ธมฺมธโร) วัดราชโยธา (วัดลาดบัวขาว) เขต สะพานสูง กรุงเทพมหานคร และ**อาจารย์เม้ง ขุนแผน** ซอยรามคำแหง ๑๙๐ หมู่บ้านรินทร์ทอง แขวงมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

๒.๑.๓ อาจารย์สายนักวิชาการที่เคยศึกษาเรื่องยันต์ แต่ไม่ได้นำองค์ความรู้ เรื่องยันต์มาใช้สักยันต์หรือสร้างวัตถุมงคล แต่จะแนะนำให้ผู้ที่มีความเชื่อเรื่องเหล่านี้ให้ปฏิบัติตน ในทางที่ถูกต้อง ตั้งอยู่ในศีลธรรมเป็นสำคัญ จำนวน ๒ รูป/คน แยกเป็นพระภิกษุ ๑ รูป และ ฆราวาส ๑ คน ได้แก่ **พระประสิทธิ์สุตคุณ** (ฉลอง สุภาจาโร) วัดสุทัศนเทพวรารามวรมหาวิหาร

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร และ**อาจารย์เสรี อัจสาคร** เจ้าหน้าที่ตำราฝ่ายพุทธศาสนา กอง
วิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร

๒.๒ **กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ** หมายถึง กลุ่มคนผู้มีความเชื่อเรื่องยันต์และเรื่อง
ที่เกี่ยวข้องกับยันต์ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๕๐๐ คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผู้ศึกษาจะทำ
การศึกษาเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ และการใช้สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏใน
ยันต์ไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

๑. สัญลักษณ์ หมายถึง สิ่งที่ใช้เป็นเครื่องหมายแทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา
ได้แก่ พระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ หลักธรรมคำสอน พุทธสาวก คัมภีร์ พิธีกรรม ศาสนวัตถุ และเรื่อง
อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่สื่อผ่านลายเส้น รูปทรง ภาพ อักษร ตัวเลข คาถา และชื่อของยันต์

๒. ยันต์ หมายถึง ยันต์ไทยภาคกลางชนิดต่าง ๆ ที่เขียนหรือจารลงในแผ่นศิลา โลหะ
ผ้า และวัสดุอื่น ๆ หรือใช้สักบนร่างกายด้วยอักขระขอมบรรจงทั้งที่เป็นลายยันต์ชนิดต่าง ๆ อักษร
หรือเลขยันต์ที่ลงในวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลังซึ่งมีสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาปรากฏอยู่
โดยปรากฏเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น เมตตามหานิยม เป็นต้น

๓. พุทธศาสนา หมายถึง เรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาเถรวาทที่โบราณาจารย์นำมาใช้
สื่อผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในยันต์ไทย

๔. ความรู้ ความเข้าใจ หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยันต์และสัญลักษณ์ทาง
พุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

๕. ความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีต่อยันต์และสัญลักษณ์ที่
ปรากฏอยู่ในยันต์ไทย

๖. การใช้ หมายถึง วัตถุประสงค์ของการใช้หรือบูชายันต์ และสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่
ในยันต์ไทยของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

สมมติฐานของการวิจัย

๑. พัฒนาการและรูปแบบของยันต์ไทยจะเกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหา
ชีวิต และภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม

๒. สัญลักษณ์ที่โบราณาจารย์นำมาใช้ในยันต์ไทยส่วนหนึ่งจะเกี่ยวข้องกับพุทธ-
ศาสนาเพื่อให้ผู้ที่ศรัทธาได้ศึกษาเรียนรู้และเตือนสติให้ตระหนักถึงความดี

๓. ประชากรกลุ่มตัวอย่างบางส่วนจะไม่รู้ ไม่เข้าใจในสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่
ปรากฏอยู่ในยันต์ แต่จะมีความเชื่อเรื่องยันต์ในเชิงความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. พัฒนาการและรูปแบบของยันต์ที่หลากหลายจะสะท้อนถึงปัจจัยทางสังคมที่มีผลโดยรวมต่อการสร้างยันต์แต่ละประเภทที่สามารถนำมาอธิบายความเป็นอยู่ของคนไทยและความเป็นไปของสังคมไทยได้

๒. สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยจะช่วยแก้ไขความเข้าใจเรื่องยันต์ในเชิงฤทธิ์อำนาจ ความขลัง และความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่คนทั่วไป

๓. ผลการวิจัยจะช่วยให้การเรียนรู้และการสืบต่อองค์ความรู้เรื่องยันต์ไทยตรงตามสาระสำคัญทางพุทธศาสนาอันเป็นการรักษาและสืบต่อภูมิปัญญาของโบราณจารย์ไทยและเพื่อจรรโลงพุทธศาสนาที่เป็นสัจธรรมให้คงอยู่ต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

